

Szociális farmok létrehozása Magyarországon

Szimbiózis Alapítvány
2015.

SZAKMAPOLITIKAI
JAVASLAT

Tartalomjegyzék

1. Preambulum	3
2. Mi is az a szociális farm?.....	4
3. A szociális farm elméleti alapjai és típusai	4
4. Szociális farmok a gyógyításban és az ismeretátadásban.....	6
5. A szociális farmok társadalmi szerepe	7
6. Tervezés és működtetés.....	9
7. Nemzetközi tapasztalatok.....	11
8. Hazai kezdeményezések	13
9. Jogi szabályozás	16
10. Támogatási lehetőségek	21
11. Jövőkép és hálózati együttműködés	24

1. Preambulum

MINDENKI SZÁMÁRA POZITÍV ÜZENET:

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2012. december 12–13-án tartott, 485. plenáris ülésén (a december 12-i ülésnapon) 124 szavazattal, 3 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi elvezetésű dokumentumot < **Szociális mezőgazdaság: „zöld gondozás”, szociális és egészségügyi politikák** > NAT/539 Szociális mezőgazdaság.

3.3. A szociális mezőgazdaságot (a tudomány és a technológia területére vonatkozó európai együttműködés *COST Action 866* jelű, *Green Care* [Zöld gondozás] című kezdeményezésében foglalt definíciónak megfelelően) első lépésben tehát olyan tevékenységek összességéként lehetne meghatározni, amelyek – növényi és állati – mezőgazdasági forrásokat használnak fel vidéki vagy városkörnyéki övezetekben olyan szociális szolgáltatások létrehozására, mint a rehabilitáció, a terápia, a védett munkahelyek, az egész életen át tartó tanulás és a társadalmi integrációhoz hozzájáruló más tevékenységek.

4.1 A szociális mezőgazdaság az azon belüli terápiás tevékenységek, valamint a munkaerőpiaci, társadalmi és képzésbeli integráció révén tagadhatatlanul magas értéket képviselő közszolgáltatásokat nyújt és hozzájárul a fenntartható fejlődéshez.

4.3. A szociális mezőgazdaságban rejlő lehetőségek felismerése egyre fontosabbá válik minden szinten, valamint az agrárszervezetek, a helyi közösségek éppúgy, mint a szociális és egészségügyi intézmények friss szemmel tekintenek a szociális mezőgazdaságra.

2013. évi CXXII. törvénya mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról bevezetője/ Az Országgyűlés célja:

- a falvak népességmegtartó képessége megújuljon, a lakosság városba áramlása mérséklődjön, és ezáltal a helyi népesség korösszetétele javuljon,
- a mezőgazdálkodás és az agrárszolgáltatások feltételeinek kedvezőbbé válása a korábbinál érzékelhetőbben járuljon hozzá a falvak jövedelemtermelő képességének erősödéséhez,
- a mezőgazdaságban termelt jövedelmeknek a vidékfejlesztési célok szolgálatában történő felhasználása lehetőleg a keletkezésük helyén segíthesse elő a foglalkoztatás bővülését,
- az agrártársadalom a vidéki családi közösségek termelési közösségként történő megszerveződése és a helyi vállalkozások gyarapodása révén tovább erősödjön,
- a mezőgazdaságban a közepes méretű agrárüzemek elterjedjenek, valamint a kis gazdaságok stabil működése és további fejlődésük biztosított legyen,
- a saját és közvetlen termelési és szolgáltatási munkavégzésen alapuló agrárgazdálkodás bővüljön,

- a földművesek részére az önfoglalkoztatás a korábbinál tágabb keretekben kínáljon valódi alternatívát - többek között - a helyi élelmiszer-kereskedelem lehetőségeinek bővülésével, valamint a saját munkavégzésen alapuló és azt kiegészítő tevékenységek folytatásához, mint például a falusi vendéglátás, a kedvezőbb feltételek megteremtésével.

2. Mi is az a szociális farm?

SZOCIÁLIS FARM HÁLÓZAT

Magyarországon az elmúlt 10 évben különböző indíttatású, többnyire elszigetelt kezdeményezés jött létre, melyeket a nemzetközi ajánlások alapján joggal tekinthetünk szociális farmoknak. Jóllehet, az innovatív kezdeményezések kialakítását és működését különféle hazai és európai források támogatták, kibontakozásukat és elterjedésüket jogszabályi hiányosságok nehezítik. Javaslatunk a jogszabályi módosítási javaslatokon túl, kiterjed a széles körű társadalmi közjót megalapozó szociális farm koncepció hazai szakmapolitikai elismertetésére is.

A szociális farm a mentális és fizikális jóllétet, illetve ismeretátadást elősegítő szolgáltatásokat nyújt a mezőgazdasági munkába történő bevonással. A gazdaságban, zöld környezetben folytatott aktivitással gyógyítja és/vagy rehabilitálja a mentális és egyéb betegségekkel, különböző fogyatékosságokkal, hátrányos helyzettel, illetve más problémával küzdőket vagy stabilizálja, illetve pozitív irányba fejleszti állapotukat. Egészséges emberek számára az ismeretátadás, képzés tere lehet a mezőgazdasági munka, a vidéki élet (újra)felfedezését segítheti. Nincs elfogadott definíciója – a *szociális farm* vagy „zöld gondoskodás” (*green care*)- a nemzetközi szakirodalomban inkább egy ernyőfogalom. Olyan egészség-promóciós és terápiás célokat tűz ki, amelyek eléréséhez a természet élő és élettelen elemeit használja fel.

A szociális farmok hazai szakmapolitikai bevezetéséhez egy 10 fős szakértői csapatból álló team egy nagyszabású tanulmányban foglalta össze javaslatait. A munka során gyakorlati szakemberek és egyetemi kutatók (SZIE, ELTE, ME, SOTE, Corvinus) mellé a CEU és Erste good.bee szakemberei is csatlakoztak.

Letölthető a www.szocialisfarm.hu oldalról a Tudástár / magyar nyelven részről:

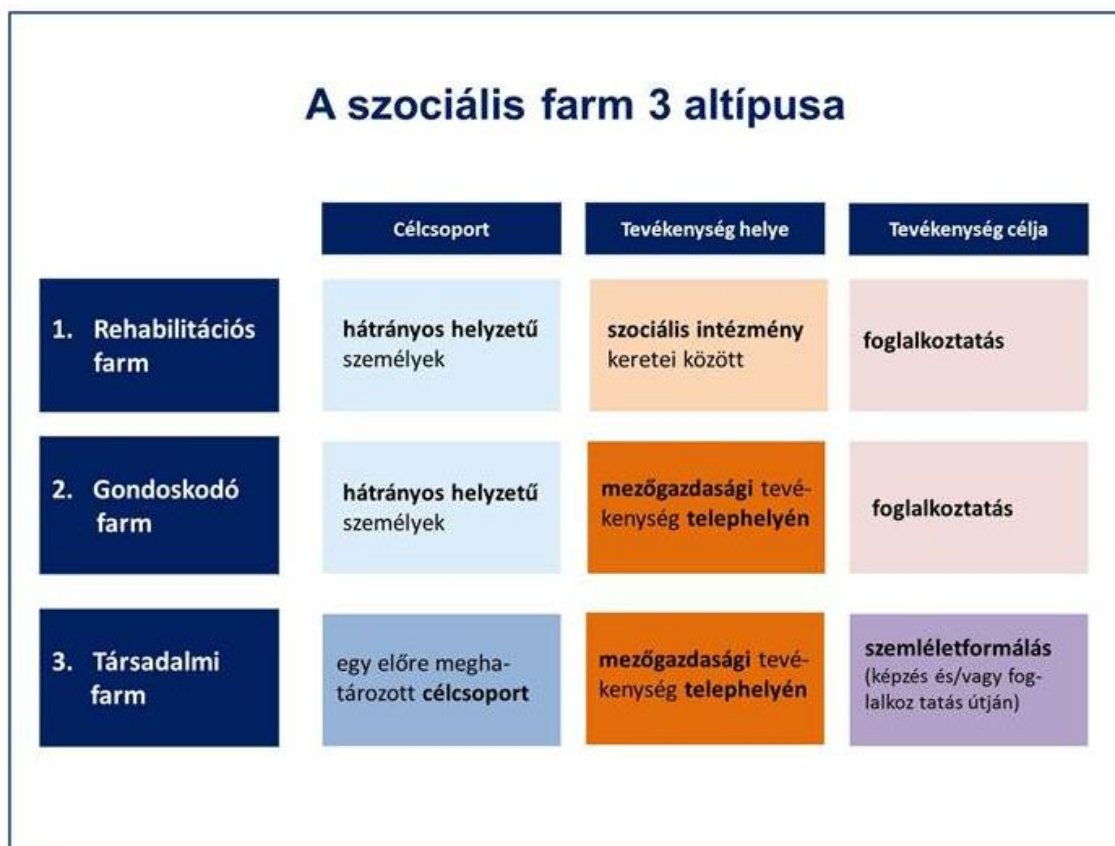
<http://szocialisfarm.hu/files/Szocialis%20Farm%20Tanulmany.pdf>

A tanulmány szerzői a következőképpen határozták meg a **szociális farm** definícióját:

A SZOCIÁLIS FARM, a szociális szolidaritás elveinek megfelelően, a társadalmi és környezeti szemléletformálás érdekében működő kooperatív gazdálkodási forma, amely mezőgazdasági termelő, feldolgozó, szolgáltató tevékenységet végez hátrányos helyzetű személyek bevonásával; illetőleg mezőgazdasághoz kapcsolódó szemléletformáló kiegészítő tevékenységet végez a társadalom szélesebb köre számára.

A hazai tapasztalatok alapján, szociális farmok három altípusát különböztetjük meg:

- **Rehabilitációs Farm** vagy *szociális / rehabilitációs célú gazdaság*: fő jellemzője a hátrányos helyzetű személyek bevonása a szociális intézmény keretei között folytatott foglalkoztatás keretében.
- **Gondoskodó Farm** vagy *gondoskodó gazdaság*: fő jellemzője a hátrányos helyzetű személyek bevonása mezőgazdasági tevékenységet végzők által, a mezőgazdasági tevékenység végzésének helyén.
- **Társadalmi Farm** vagy *együttműködő gazdaság*: fő jellemzője a szemléletformálás egy meghatározott személyi kör részére és/vagy foglalkoztatásba történő bevonás a mezőgazdasági tevékenységet végző személyek által a mezőgazdasági tevékenység végzésének helyén.

4. Szociális farmok a gyógyításban és az ismeretátadásban

A szociális farmok gyógyító, ismeretátadó szolgáltatásait igénybevevők két célcsoportját különítettük el, részükre többféle szolgáltatást nyújthatnak e gazdaságok:

Elsődleges célcsoport:

- a) **Gondoskodásra szoruló személyek**, akik segítség nélkül nem képesek helyzetükön javítani.
 - **hátrányos helyzetű emberek** – *foglalkoztatás, szocializáció, reszocializáció, rehabilitáció, re-rehabilitáció,*
 - **fogyatékossgal élők/ megváltozott munkaképességű emberek** – *foglalkoztatás, szocializáció, reszocializáció, rehabilitáció,*
 - **mentális problémákkal küzdők, szenvedélybetegek, egyéb egészségkárosodottak:** *foglalkoztatás, szocializáció, reszocializáció, rehabilitáció, rehabilitáció,*
 - **gyermekvédelmi rendszerben elhelyezett gyermekek** – *képzés, oktatás, képességfejlesztés, foglalkoztatás, szocializáció, reszocializáció, rehabilitáció, rehabilitáció,*
 - **fiatal korú személyek javító-nevelő intézkedés keretében** – *képzés, oktatás, képességfejlesztés, foglalkoztatás, szocializáció, reszocializáció, rehabilitáció, rehabilitáció,*
 - **elítéltek** – *foglalkoztatás, szocializáció, reszocializáció, közérdekű munka, utógondozás, pártfogó felügyelet, jótéteti intézkedések.*
 - **menekült, oltalmazott személyek** – *társadalmi beilleszkedés elősegítése,*

- b) **A felnővekvő generáció** (nevelési-oktatási intézmények tanulói), akik számára fontos gyakorlati tanulási és szemléletformálási terep a szociális farm.
- **óvodások, tanulók, hallgatók** – környezeti nevelés, környezettudatosság, fenntarthatóság, esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és készségek fejlesztése, prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés, közösségi szolgálat szervezett kereteinek biztosítása,
 - **önkéntesek** – önkéntesek fogadása, foglalkoztatása.

Másodlagos célcsoport:

A tágabb közösség bármely tagja, aki oktatási, szabadidős vagy foglalkoztatási előnyökre lelhet a szociális farmművelésben. Részükre nyújtható szolgáltatások:

környezettudatossággal, fenntarthatósággal, esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és készségek fejlesztése, esélyteremtő programok, prevenció, életvezetés, egészségfejlesztés

Jóllehet, a szociális farm a szolgáltatásait egy meghatározott célcsoport számára kínálja, a **kedvezményezettek közé sorolhatjuk magukat a gazdákat, sőt a segítő szervezeteket is**, hiszen ők is profitálhatnak a tevékenységekből.

Szociális farmok fenntartói lehetnek: egyéni vállalkozó, gazdasági társaság és egyéni cég, őstermelő, szociális szövetkezet, az állam szociális intézményi fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv, helyi önkormányzat, helyi önkormányzatok társulása (állami fenntartó), civil szervezet (alapítvány, egyesület), egyházi jogi személy.

5. A szociális farmok társadalmi szerepe

A célcsoportok életminőségét a szociális farmon végzett tevékenységek jelentős mértékben javíthatják. A Rahman-féle komplex életminőség modell dimenziói mentén az alábbi pozitív hatások észlelhetők:

- '1. család, baráti viszonyok' – a kooperatív gazdálkodási formából adódóan a munkatársak között családi, baráti kapcsolatok alakulnak ki.
- '2. érzelmi jólét' – az 1. pont megvalósulásával és a bizalmi kapcsolatok megerősödésével alakul ki.
- '3. egészség' – a tapasztalatok alapján a bevont személyek fizikai kondíciója megerősödik a munka hatására, táplálkozási szokásaik megváltoznak, egészségtudatosabbá válnak.
- '4. anyagi jólét' – a kereset és az állandó jövedelem hozzájárul ennek eléréséhez.
- '5. lokális közösséghez tartozás érzése' – a közös mezőgazdasági tevékenységekbe történő bevonás révén jön létre.
- '6. munka és aktivitás' – a mezőgazdasági termelő és feldolgozó tevékenységeken keresztül értelmes tevékenységet biztosít.
- '7. személyes biztonság' – a nyugodt, kiegyensúlyozott, zöld környezet eredményezi.
- '8. környezet minősége' – az a tény biztosítja, hogy a farmok gazdálkodási gyakorlata általában környezet és természetkímélő, sok esetben ökológiai mezőgazdálkodás.

A szociális farmművelés fontosabb előnyei a gazdák számára:

- A szociális farmműveléssel a gazdák *jobban kötődhetnek a társadalomhoz*. A farm nyitottabbá válik a külvilág iránt azzal, hogy rendszeresen csoportok és egyének érkeznek látogatni vagy dolgozni.
- A gazdák kevésbé elszigeteltté válnak, és látják, hogy hozzájárulnak mások életének javításához, büszkék lehetnek erre. Ez *egészségükre is jó hatással* lehet.
- A gondoskodó, szabadidős és oktatási szolgáltatások a gazdaságnak *új bevételi forrásokat* kínálhatnak.
- A gazdák *tágabb hálózatok részeivé válnak*. Ennek közvetlen vagy közvetett előnyei lehetnek, segítheti, hogy a gazdaságot jobban megismerjék a környéken (marketing), új ismeretforrásokhoz férhet hozzá, új pályázati lehetőségekhez stb.
- *Új kapcsolatokat*, barátságokat kötnek.
- *Új képességeket sajátítanak el* azáltal, hogy a farmsegítők munkáját koordinálják (kreativitásuk, innovációra nyitottságuk nő).
- Munkatempójuk a farmsegítők bevonásával lelassul: kevesebb stressz éri őket.

Az új lehetőségek mellett természetesen új kihívásokkal is szembe kell nézni. Ezek közül az alábbiakat emelhetjük ki:

- A szociális farmokat „szociális farmerek” tudják működtetni. A szociális farmművelésre nem csak infrastruktúrával, új tudással, de *léleken is fel kell készülni, nyitottabbá kell válnia a gazdáknak*.
- A szociális farmművelés során *időt kell fordítani valami újnak a létrehozására*, a résztvevőkkel és segítő szervezetekkel való rendszeres kapcsolattartásra.
- Rövidtávon a szociális farmművelés lehet, hogy nem hoz új jövedelmet a gazdaságnak. *Működő program kialakításához időre, elkötelezettségre és kitartásra van szükség.*
- A gazdák *úgy érezhetik, hogy idegenek „tolakodnak be” a privát szférájukba*. Alkalmazkodási időszakra lehet szükség ahhoz, hogy az új emberek jelenlétét megszokják. Fontos lehet, hogy világosan elhatárolják a gazdacsalád magánterületeit azoktól a helyektől, ahova szabad a belépés.

A szociális farmok pozitív hatásai szűkebb-tágabb környezetükben:

- A gazdák új bevételi forrásai, diverzebb bevételi struktúrája, növekvő gazdasági stabilitása végső soron hozzájárulhat a *vidék élhetőségének erősítéséhez*, különösen, ha jövedelmük nagyobb részét a helyi gazdaságban költik el.
- Azzal, hogy a gazdaságban nyilvánosan elérhető teret hozunk létre, *a vidéki táj nyitottabbá válik*; a közösség figyelme újra a földművelés felé fordulhat, csökkenhet a helyi földalap értékesítése külső tulajdonosoknak.
- A *vidéki munkalehetőségek száma* nőhet egyfelől azáltal, hogy a szociális farm működtetésének lehetősége életben tarthat kisebb gazdaságokat (ellensúlyozva a vidék elnéptelenedését); másfelől a gazdának – általában – segítőre van szüksége a kliensek koordinálásához.

- Amennyiben a szociális farmok biotermelést vagy egyéb környezetbarát földművelést folytatnak, *csökkenhet a környezet és a természet terhelése*. Ismeretes, hogy a biogazdaságok segítik a biológiai sokféleség megőrzését; alacsonyabb a talaj-, víz- és légszennyezésük, mint a hasonló méretű konvencionális farmoké.

Akadnak próbálkozások a farm-szintű társadalmi hasznok számszerűsítésére is. A pénzügyi befektetések megtérülési vizsgálatából közismert ROI (Return On Investment) mutatónak ma már van egy társadalmi változata, a SROI (Social Return On Investment). Egy brit számítás szerint **a vizsgált szociális farmon befektetett minden egyes fontnak 3,77-szeresét fialta társadalmi haszonban az adott szociális farm a SROI mutató alapján.**

6. Tervezés és működtetés

A farm létrehozásához mezőgazdasági szaktudásra, tapasztalatra van szükség. Az alábbiakban a működtetés technikai kivitelezése szempontjából különítünk el két lehetőséget.

- **A szociális farmok kialakításának egyik lehetséges formája, hogy a segítő szervezetek keresnek a környéken működő földműveseket, akikhez rendszeres (akár napi) jelleggel, aktív tevékenységre „kiviszik” a hátrányos helyzetű célcsoport tagjait.** Így a segítő szervezeteknek nem szükséges mezőgazdasági környezetet létrehozniuk, és annak fenntartásához nem szükséges mezőgazdasági szakembert alkalmazniuk.
- **A segítő szervezetek maguk is létrehozhatnak mezőgazdasági egységeket, ahol a saját hátrányos helyzetű célcsoport tagjainak bevonása sokkal intenzívebb.** Az így kialakuló szociális farmok fenntartható és szakmailag megalapozott működtetéséhez azonban elengedhetetlen lehet a segítő szervezetek részéről a földműves (jogszámban előírt végzettségű) szakember alkalmazása.

A jelenlegi hazai tapasztalat szerint a célcsoportokkal végzett – számottevőnek nem mondható – mezőgazdasági típusú tevékenységek elsősorban terápiás jellegűek, melyek működtetése az intézmények költségvetését terheli. **Amennyiben a célcsoport e tevékenységét fejleszteni és fenntarthatóvá (gazdaságilag is számottevő mértékűvé) szeretnénk tenni, akkor lehetőséget kell biztosítani a megtermelt termékek értékesítésére.** A termelést végző célcsoporti tagok ebben az esetben nem lesznek a mezőgazdasági termelés jogalanyai, mint magánszemélyek. Addig, amíg munka-rehabilitációjuk folyik, és szociális vagy egyéb segítségre szorulnak, képességbeli és kompetencia hiányuk miatt, nem lesznek őstermelők vagy kistermelők, azonban a közösségi termelési folyamat végén akár önfoglalkoztatóvá is válhatnak. Nem fognak céget vagy szövetkezetet alapítani, de egyes esetekben a hosszú távú jövőkép akár ez is lehet.

A szociális farm kezdeményezés indítása előtt (mikro-szinten) a segítő szervezeteknél, szociális intézményeknél, és a szociális farmok mozgásterét meghatározó jogi, szakpolitikai környezet alakításához (makro-szinten) is szükséges az e megoldások iránti helyi / regionális / országos igény meghatározása. **A szükséglet-meghatározás elvégzéséhez azonosítani kell**

azokat a célokat, amelyeket a szociális farmok el tudnak érni. Utána az egészségügyi szükséglet-meghatározás módszereivel (stakeholder és komparatív elemzés, epidemiológiai analízis), valamint a rehabilitáció tágabb, a kompetenciaszintű felmérések mellett a szociális funkcionálást is magában foglaló, a jóllétet és az életminőség javulását is célul kitűző módszereivel felmérjük a lehetséges célcsoportok igényeit, szükségleteit. A szükséglet-meghatározás folyamatának lépései: 1. *szakértői munkacsoport felállítása*; 2. a rendelkezésre álló információk áttekintése; 3. a *„kielégített” igények feltárása*; 4. a szükséglethordozó, kielégítetlen szükségletekkel rendelkező *populáció feltérképezése*; 5. *„kielégítetlen” igények feltárása*: azoknál a célcsoport tagoknál, akik valamilyen ellátásban részesülnek; 6. *az ellátórendszer hiányainak elemzése* a szakértői munkacsoport tagjai segítségével.

Szociális farm szolgáltatás indítása előtt, akár gazdálkodóról, akár segítő szervezetről vagy más intézményről van szó, **alaposan meg kell tervezni a lépéseket.** A főbb tervezési lépések:

- Elhatározni, hogy *milyen célcsoportra* fog koncentrálni a segítő / ismeretátadási szolgáltatás;
- *gazdálkodási rendszer,* tevékenységek (kertészet, állattartás, feldolgozás stb.) megválasztása;
- a résztvevők, kliensek igényeinek, speciális jellemzőinek *megfelelő típusú gazdaság,* illetve a fogadásukra alkalmas gazdálkodó megtalálása;
- *egészségügyi és biztonsági kockázat-értékelés,* engedélyek beszerzése;
- *infrastruktúra* kialakítása a farmon;
- *üzleti terv* készítése;
- a *gazdaság arculatának, marketingeszközeinek* elkészítése és terjesztése.

A működtetés során az alábbiakra kell kiemelten figyelniük:

- A résztvevők *munkába bevonása előtt legyen lehetőség a tevékenységek, szabályok, a farm jellemzőinek alapos megismerésére* (bemutató látogatások, képzések szervezése);
- rutinok, napi munkabeosztás kialakítása;
- *lehetőségek teremtése kapcsolatok kialakítására* (pihenőhelyek és -idők, közös étkezések, belső egyeztetések, ünnepek stb. szervezése);
- a *haladás és a fejlődés nyomon követése,* figyelése (pl. személyes fejlődési tervekkel);
- a gazdaság működtetése a *szociális vállalkozások elveinek megfelelően*;
- *termékmarketing és a szociális gazdálkodás marketingje.*

A szociális farmok működésének értékelése három főbb megközelítéssel történhet: 1. a célcsoportokra, 2. a gazdákra gyakorolt hatások szemszögéből, illetve a 3. a gazdálkodást, mint üzleti tevékenységet értékelve. Az értékelés típusai: ellátási szükségletek feltárása; folyamatértékelés; eredményértékelés; kliens elégedettség; a gazdák elégedettsége; gazdasági értékelés; költség vizsgálat; költség-hatékonyság; költség-hasznosság; költség-haszon vizsgálat.

7. Nemzetközi tapasztalatok

A nemzetközi gyakorlatból többféle megközelítésre láthatunk példákat. Nagy-Britanniában a *care farming* (gondoskodó famművelés) mozgalom alulról építkezik, mivel az állam egyelőre még nem karolta fel a kezdeményezést. A *care farmok* ügyét a *Care Farming UK* csapata képviseli a szigetországban, amit a szociális famművelők (*care farmers*) és a kezdeményezéssel szimpatizálók működtetnek, kis fizetett stábbal és jóval jelentősebb önkéntes munkával. Nagy-Britannia tehát arra ad példát, hogy az állami szereplők bevonódása nélkül, hogyan indulhat el a civilek, gazdák, szakemberek közös akarásával a *care farming* ügyének elterjesztése. 2013-ban 180 *care farm* működött Nagy-Britanniában, elsősorban Angliában. A *care farmok* többsége növénytermesztéssel és állattartással egyaránt foglalkozó kisgazdaság; átlagos méretük 49 hektár. A következő (cél)csoportoknak kínálnak szolgáltatásokat: tanulási nehézségekkel küzdők, mentális problémákkal küzdők, autizmussal élők, iskolakerülő és motiválatlan fiatalok, alkohol és drogproblémákkal küzdők – jellemzően nemcsak egy célcsoport felé nyitnak. Hetente több mint 3000 ember veszi igénybe a farmok szolgáltatásait. A *care farmok* bevételi forrásai: jótékonyági szervezetek, helyi hatóságok (kliensek után kapott szolgáltatási díj), a kliensek ún. személyes költségvetési kerete (*personal budget*), szociális vagy egészségügyi szolgáltatást ellátó intézmények, adományok. A klienseket közvetítő szereplők: szociális/egészségügyi szolgáltatást nyújtó intézmények, börtönök, fiatal bűnözőkkel foglalkozó szervezetek, magánszemélyek, nonprofit szervezetek, oktatási intézmények.

Norvégiában a kormány, pontosabban a Mezőgazdasági Minisztérium felismerte a *green care* (zöld gondoskodás) szolgáltatások gazdasági potenciálját, ők játsszák a főszerepet a folyamatok előremozdításában. Norvégia a politikai akaratra és elkötelezettségre szolgáltat jó példát. Az országban a *zöld gondoskodás* kifejezés egyet jelent a farmokon nyújtott, személyre szabott, minőségbiztosított jólléti szolgáltatásokkal, melyek magukban hordozzák a fejlődés és az életminőség-javítás lehetőségét. A *zöld gondoskodás* szolgáltatások helyszíne lehet egy gazdaság, egy erdőgazdaság vagy egy kertészet. A fejlesztő tevékenységek minden esetben az adott helyszínen folyó munkákhoz kötődnek. E szolgáltatások az alábbi területeken alkalmazhatók: oktatás (gyermek és ifjúsági alapprogramok); munka (munkanélküliek visszakapcsolása a munka világába); egészségügyi és szociális szolgáltatások; integrációs tevékenységek (menekültek; bevándorlók beilleszkedésének elősegítése); bűnmegelőzés. 2011-ben közel 1100 norvég gazdaság kínált fejlődési/gyógyulási lehetőséget. A *zöld gondoskodás* szolgáltatást kínáló gazdaságok közel 40 százaléka két csoportra specializálódik: az iskolás osztályokra és a pszichés problémákkal küzdőkre. A *zöld gondoskodás* modell kialakítása különböző szektorok (állami, civil, üzleti, egyetemek) párbeszédén, hatékony együttműködésén alapul, mely szintén pozitívumként említhető. A norvég kormány tudatosan felkarolta, katalizálta a farmok ilyen jellegű profilbővítését. A 90-es évek elejétől folyó fejlesztés, hálózatépítés tapasztalatai alapján, 2012-ben a Mezőgazdasági Minisztérium és a Regionális Fejlesztési Minisztérium, a *zöld gondoskodás* „mozgalom” képviselői bevonásával – megalkotta a Nemzeti Zöld Gondoskodás Stratégiát. A *zöld gondoskodás* kezdeményezés tudományos megalapozását ki-

emelt feladatként kezelik. A kutatások eredményei szerint a szociális farm szolgáltatásokat igénybevevő embereknek fokozódott az önbecsülése, az önmagukba vetett hite és a problémamegoldó képessége, valamint könnyedebben kommunikáltak, alakítottak ki kapcsolatokat embertársaikkal, ezzel párhuzamosan pedig csökkent a kilátástalanság érzés és a szorongás mértéke. Az elmúlt években számos *zöld gondoskodás* tevékenységre fókuszáló képzés indult azon gazdák számára, akik ilyen jellegű szolgáltatást kívánnak nyújtani farmjukon. 2010-ben minőségbiztosítási rendszert, 2012-ben egy minősítő/jóváhagyó rendszert („*Inn På TUNET*” – „Ki az udvarba”) hoztak létre, ami kötelező azon gazdák számára, akik *zöld gondoskodás* szolgáltatásokat kívánnak nyújtani.

Hollandiában az egészségügyi/szociális szektor és az agrárszektor egyaránt megértette a *szociális farmművelés* előnyeit, a döntéshozók sem zárkóznak el a témától. A holland kutatói közösség a kezdeményezés mellé állt, itt készül a legtöbb kutatás a témában. A *szociális farmművelés* a mezőgazdasági termelés és a szociális, egészségügyi szolgáltatások kombinációját jelenti itt. A farmok száma évről évre gyorsabban nő : 1998 és 2009 között 75-ről több mint 1000-re emelkedett. 2005-ben összesen 10 000 kliens részesült *szociális farmokon* nyújtott szolgáltatásokban, ez farmonként átlagosan évi 73 000 euró bevételt jelentett. A *szociális farmok* jellemzően nappali foglalkoztatóként, támogatott munkahelyként vagy lakóhelyként funkcionálnak a megváltozott munkaképességű emberek számára. Hollandiában a *szociális farmművelés* az alábbi célcsoportok számára kínál gyógyulási/fejlődési lehetőséget: mentális problémákkal küzdők, drog- vagy alkoholfüggőségben szenvedők, tanulási nehézségekkel küzdők, idős emberek, gyerekek, motiválatlan, magatartási problémával küzdő fiatalok, tartósan munkanélküliek. A kutatások eredményei szerint a *szociális farmon* töltött időszak során fokozódik a farmsegítők önbecsülése, önbizalma, önállóbbakká, nyugodtabbakká válnak, és könnyedebben alakítanak ki kapcsolatot társaikkal. Életminőségük és közérzetük javul, miközben egyre inkább a társadalom hasznos tagjaiként tekintenek önmagukra. A *szociális farmművelők* számára jelentős kihívás a farmokon nyújtott szolgáltatások finanszírozásának biztosítása. 1995-től a szociális farmok „terápiás” tevékenységei az AWBZ-ből, a hosszú távú gondozást igénylők számára kialakított egészségügyi biztosítási programból származó pénzzel is megvásárolhatók. 2003-ban a *Personal Budgets of Clients* (‘Kliensek Személyes Költségkerete’) program széles körök számára vált elérhetővé. Az újítás lényege, hogy a program résztvevői kézhez kapnak egy pénzüsszeget, melyet saját igényeik, szükségleteik szerint költhetnek el. Így vált lehetővé, hogy a kliensek közvetlenül is köthessenek szerződést egy *szociális farmmal*, amennyiben úgy ítélik meg, hogy ilyen jellegű szolgáltatásokra van szükségük. A holland *szociális farmművelés* szektor számára a következő események jelentettek előrelépést: a Mezőgazdasági Gyógyítás Nemzeti Támogató Központja (*National Support Center for Agriculture and Care*) nevű intézet felállítása, a régiók szociális farmművelői szervezetének létrehozása, illetve egyes régiók gazdái, szociális, egészségügyi ellátó központjai szövetségeinek kialakítása.

Az 1990-es évek óta a világban számos hálózatot alakítottak ki, amelyek a megváltozott munkaképességű emberekkel foglalkozó szervezeteket igyekeznek összefogni. Kontinen-

sünkön ezek közül az egyik legfontosabb az **Európai Fogyatékosügyi Szolgáltatók Szövetsége** (European Association of Service Providers for Persons with Disabilities, EASPD). Jelenleg több mint tízezer tagja van, akik szolgáltatásokat nyújtanak a fogyatékosokkal élő emberek számára. A 2015 évi foglalkoztatási témájú horvátországi konferenciáján külön blokkot szentelt a szociális farmok ügyének, mint a célcsoport foglalkoztatás bővítésének egyik jövőbeni lehetséges formája. A workshop gesztora a magyarországi Szimbiózis Alapítvány volt.

A német kezdeményezésű MAIE projekt (*'Multifunctional Agriculture in Europe – Social and Ecological Impacts on Organic Farms'*, azaz 'Többfunkciós Mezőgazdaság Európában – Társadalmi és Ökológiai Hatások Biogazdaságokban') az európai kezdeményezéseket fejlettségi osztályokba sorolta:

- **Úttörő (Pioneer) státus** – Szlovénia, Csehország, Bulgária – ahol elindultak már szociális farm kezdeményezések.
- **Közepesen fejlett (Moderately developed) státus** – Franciaország, Portugália, Finnország, Németország – ahol a szociális farmok száma és sokszínűsége fejlődik, felhasználói hálózatok alakulnak, de a politikai és a finanszírozási háttér még nem biztosított.
- **Jól fejlett (Well developed) státus** – Olaszország, Hollandia – ahol az egészségügyi és szociális szektor felfedezte a szociális farmok terápiás, rehabilitációs, foglalkoztatási előnyeit, a gazdák számára a szolgáltatások nyújtása bevételt jelent, az együttműködési rendszerek fejlettek és vannak elérhető támogatási források is.
- **Hivatalosan elismert (Officially recognized) státus** – Norvégia – ahol a kutatók, az érintettek és az egészségügyi, mezőgazdasági és foglalkoztatási minisztériumok képviselői együttműködnek, valamint a szociális farmok elismertsége és finanszírozása biztosított.

A *Social Services in Multifunctional Farms (SoFar*, azaz 'Társadalmi szolgáltatások többfunkciós gazdaságokban') projekt összegzése szerint Belgiumban 308, Franciaországban 2100, Németországban 220, Írországon 106, Olaszországban 675, Hollandiában 839, Szlovéniában 15 szociális farm működik.

8. Hazai kezdeményezések

Magyarországon, 2003-ban, a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium háttérintézményén, a Fogyatékosok Esélye Közalapítványon keresztül indult az „Autisztikus spektrumzavarral élő emberek szakszerű foglalkoztatását és teljes körű ellátását biztosító majorságok létrehozása” program. Ez **jelenti a kezdetét annak a több éven át tartó fejlesztési folyamatnak, mely különféle pályázati forrásokkal támogatta meg a hazai „autista majorságok” létrehozását és fejlesztését.** A modellprogram célja az volt, hogy az autizmussal élő felnőtt személyek komplex rehabilitációja és foglalkoztatása majorságok létrehozásával valósuljon meg. A szülői kezdeményezéseket felkarolva, az állam jelentős források biztosításával – a Munkaerőpiaci Alap rehabilitációs alaprészből –, illetve az FSZK a saját forrásából támogatta a fenti célt mintegy 500 millió Ft pályázattal fordított összeggel. Ennek a célnak az

elérésére ebben az időszakban 15 civil és egyházi szervezet vállalkozott, melyek közül a Közalapítvány a pályázati programjai során 13 szervezettel kötött támogatási szerződést. A kezdeményezések elsődleges célja a célcsoport szociális ellátása és értékteremtő foglalkoztatásnak kialakítása volt. A szociális farm mozgalomban tíz éves tapasztalatok állnak tehát rendelkezésre, igaz a szociális oldalról megközelítve, mivel a biztosított források ezt a megközelítést erősítették. A megvalósítók több kiadványt is megjelentettek, valamint hálózatba is tömörültek, a Majorháló azonban csak az autizmussal élőkre fókuszál. A farmok számának növekedése, fejlődésük a források beszűkülésével az elmúlt években megrekedt. A bevont szervezetek különféle fejlődési utakat jártak be, és más-más modell szerint működnek ma is.

A hazai, szociális farmművelési kezdeményezések tárháza időközben egyre sokszínűbbé vált, melyek közül néhányat bemutatunk. Jóllehet, nem feltétlenül hívják magukat e kezdeményezések szociális farmnak, működésük megfelel azoknak az elveknek, leírásoknak, melyek alapján e kategóriába sorolhatjuk őket. A jó példák közül bemutatjuk a miskolci Szimbiózis Alapítványt, a hernádszentandrás Bioszentandrás programot, az országos léptékű Tanypedagógia, Falusi Porta Tanozat Hálózat, MNVH Közösségi Kertek kezdeményezést, továbbá a Váci Egyházmegye Vidékfejlesztési Irodája általános iskolásoknak indított mezőgazdasági szakkörét.

A szociális farmok „zászlóshajója” a **Szimbiózis Alapítvány**. A szervezet egy komplex szolgáltatási modellt hozott létre. Fő célcsoportjai az autizmussal élők és értelmileg akadályozottak, de különféle szolgáltatásokat nyújt más fogyatékossgal élők számára is. Támogatja a sérülteket nevelő családokat (szállítás, nappali ellátás, átmeneti tehermentesítés, speciális táborok), valamint a felnőtt fogyatékossgal élők önálló életviteli törekvéseit (foglalkoztatás, lakóotthonok, képzések, terápiák, sport és szabadidős tevékenységek, egyéb fejlesztő programok). Különös figyelmet szentel a széles körű társadalmi szemléletformálásra: bekapcsolódás a hazai és nemzetközi (EVS) önkéntes szolgálatba, nyilvános fórumok, utcai kampányok kivitelezése, a célcsoportok bevonásával osztályfőnöki órák és interaktív integrációs programok kivitelezése, speciális turisztikai szolgáltatás működtetése. Kapcsolata a gazdasági szférával nem csupán a társadalmi felelősségvállalás (CSR) programokra, hanem többszintű együttműködésekre és a célcsoport nyílt munkaerőpiaci foglalkoztatására is kiterjed. Az Alapítvány aktív tagja különféle hazai és nemzetközi hálózatoknak. A szervezet arra törekszik, hogy olyan élettereket és szolgáltatásokat hozzon lére, ahol minden érintett képességeihez mérten értékteremtő tevékenységet végezhet, mely által a közösség hasznos tagjává válik. A Szimbiózis Alapítványnak hét telephelye van Miskolcon.

A szociális farmművelés központja az 5 hektáros **Baráthegyi Majorság**, ahol kertészet (szabadtéri, fólia, üvegház, gyümölcsös), állattartás (kecske, ló, szamár, disznó, baromfi, alpaka), élelmiszergyártás (főzőkonyha, sajttüzem, kemence), asztalos-üzem működik (utóbbi fa pellet- és brikettgyártó részlege az épületek többségének előállítja a tüzelőanyagot). Ökoturisztikai programként Farm Panzió, erdei iskola, kalandpark, vizet húzó szélkerék, kerti tó és az aktuálisan fából épülő korhű Interaktív Diósgyőri Játsszóvár várja az érdeklődőket. Szociálterápiás tevékenységük (lakóotthon, nappali intézmény) mellet a telephelyi épü-

letek több kézműves műhelynek és képzési központnak is helyet adnak. A majorságban a fogyatékkal élők mellett közcélú foglalkoztatottak, elítéltek, hajléktalanok valamint önkéntesek fogadása történik. Naponta átlagosan 100 fő tevékenykedik a farmon.

Hernádszentandrás Abaúj egyik kis települése. A 450 fős településen közel 40%-os a munkanélküliség. Az Összefogás Hernádszentandrásért Alapítvány, illetve a polgármester kezdeményezésére 2007-ben vázolták fel a **BioSzentandrás Program** alapötletét. Közel 10 éves, tudatos közösségfejlesztési munkába ágyazva, 2010-ben, egy EU forrás elnyerését követően kezdődött el a BioSzentandrás rendszerének felépítése. Hernádszentandrás egy széles termékpalettából álló mintagazdaságot hozott létre. Elméleti és gyakorlati oktatást indítottak a helyieknek. Jelenleg 2,6 hektáron gazdálkodnak, 2012-től az önkormányzat és a BioSzentandrás Nonprofit Kft megosztva működteti a rendszert. A biogazdálkodási program átlagosan 25-30 helyi embert vont be a működésbe, többek között a közmunka program által. Ma már kézműves műhely is működik (levendula ajándéktermékeket készítenek), gyógy- és fűszernövényeket forgalmaznak. 2013-tól egy komplett élelmiszeripari üzemet alakítottak ki, amely a kertben termő zöldségeket dolgozza fel, 2014-től napelemes aszalóberendezés, fűthető polikarbonát melegház, és egy öko-szálláshely került a termelőegységek közé. Három telephelyen dolgoznak – a „BioSzentandrás Kertészet”-ben, az „Ízek Háza – BioSzentandrás Feldolgozóüzem”-ben, illetve a „Minden ami...” épületében (utóbbi ad helyet a kézműves tevékenységnek, a termékraktárnak és a bemutatóteremnek). Bioszentandrás mára a térség legnagyobb ökogazdasága lett. Az értékesítés a termőhelyen, piacokon, vásárokon, a térség több minőségi éttermében, webáruházon és rendezvényeken keresztül is folyik. A biokultúra jótékony hatása a településre nézve, hogy megmozgatta a civil szférát is: a faluban nem találni olyan portát, melyet ne művelne tulajdonosa.

A nyíregyházi E-Misszió Egyesület által kezdeményezett Tanyapedagógia Program célja, hogy hazánkban minden gyerek ismerje meg a hagyományos, falvainkban még fellelhető gazdálkodási módokat egy tudatos, életre nevelő pedagógiai programon keresztül. Szerezzen saját tapasztalatokat az élelmiszer előállításban, kerüljön közelebb a vidéki emberhez, a vidéki megélhetéshez és tisztelje azokat. A gyermekek a Tanyapedagógia programban szervezett módon, néhány napig bekapcsolódnak egy működő gazdaság életébe, az állatok gondozásába, növénytermesztésbe, kertészetbe és más tevékenységekbe. A farmon zajló, terepi oktatás az iskolai oktatás alaptantervi keretéhez is illeszthető, a gazdálkodási ismeretek megszerzésével együtt. 2012-ben zajlott a program kísérleti szakasza. Tavasszal és ősszel is szerveztek tanyapedagógiai foglalkozásokat az ország számos pontján, hogy minél többféle munkafolyamatba tudják bevonni a résztvevő iskolák diákjait a vetéstől a betakarításig. A gyerekek, a pedagógusok és a gazdák körében is sikert aratott a program.

A Vodafone Társadalmi Felelősségvállalás Alapítvány – Főállású Angyal támogatásának köszönhetően sikerült felállítani 17 regisztrált gazdasággal egy országos szintű **Falusi Porta Tanoda hálózatot**. A program alapja, hogy iskolai csoportok a tanév során havonta ellátogatnak a közelükben található Falusi Porta Tanodába, ahol az éppen aktuális, hagyományos gazdálkodási feladatokat élhetik át testközelből. Ezt megelőzően ráhangoló, majd ezt köve-

tően egy-egy rögzítő foglalkozást is „kapnak” az iskolában. Emellett természetesen el lehet látogatni a Tanodába egy-egy foglalkozásra is – ekkor az adott hónapra jellemző munkafolyamatokba lehet bekapcsolódni.

Az MNVH Közösségi Tanulókert Hálózat 2013-ban indult a tájfajtáink megőrzéséért, a közösségi tudás átadásáért, a közösségi tevékenységek újjáélesztéséért. Azon közösségek jelentkezhettek a hálózatba, amelyek a táji adottságoknak megfelelő fajták megőrzését és a közösségi tanulás újjáélesztését tűzték ki célul. A Hálózathoz csatlakozók vállalták, hogy évente minimum négy, az ismeretek és jó gyakorlatok átadásával egybekötött nyílt közösségi kertismereti eseményt hirdetnek meg a témában a közösség számára. A 2 évig tartó felhíváshoz csatlakozott 28 kert, egyenként 4-4 eseménnyel.

A Váci Egyházmegye Vidékfejlesztési Iroda (VEVI) Beer Miklós püspök atya támogatásával elindított egy olyan szakkört, ami az általános iskolában tanuló kisgyerekekkel megismerteti azokat a zöldségeket, gyógynövényeket és fűszernövényeket, melyekkel otthon is találkozhatnak. A mezőgazdasági szakkör 2015-ben, a váci Karolina Katolikus Általános Iskolában indult el. A nebulók mind elméletben, mind gyakorlatban megtanulják az őszi és a téli folyamán, hogy hogyan is fog tavasszal kikelni a mag a kertben. Egy kiskertben ágyásokat alakítottak ki, a növények ápolását (gyomlálás, locsolás) a gyerekek végzik, így sajátjuknak érezhetik a növényeket, és a kertet is. Az itt termelt zöldségek, gyógy- és fűszernövények vegyszermentesek. A gyerekek heti rendszerességgel 2 órát töltenek a kertben. A helyi családok is bevonásra kerülnek, így pl. Cserhátsurányban a kert kialakításához egy idős néni ajánlotta fel a programnak kertjét, szakmai és gyakorlati segítséget, gyógy- és fűszernövényeit.

9. Jogi szabályozás

A szociális farm komplex modelljének megvalósításához a jogi keretek hazánkban jelenleg nem adottak. A tevékenység portfóliója révén (szociális ellátás, foglalkoztatás, oktatás, vállalkozási tevékenység etc.) több hátrányos helyzetű csoporttal foglalkozhat a fenntartó, de nem egységként – farmként – működik, hanem engedélyköteles, és egyéb feltételhez kötött szolgáltatások mozaikja, amelyek illesztését nagyon nehéz a gyakorlatban megoldani. A jogi keretek így rendszerszinten nem biztosítottak az olyan mezőgazdasági / szolgáltató / rehabilitációs központ számára, mint a szociális farm, amely a szociális szolgáltatást igénybevevő, illetve a kívülről érkező hátrányos helyzetű személyek széles körét egyaránt fogadja, foglalkoztatja, egyéb szolgáltatásban részesíti. A szolgáltató mezőgazdasági tevékenysége során termelt termékek feldolgozásának és értékesítésének sem adottak a jogi feltételei (kivéve, ha mezőgazdasági termelőszervezetet hoz létre a fenntartó). Amennyiben a segítő szervezetek úgymond „kiszerveznék” a célcsoportjukat a környékbeli gazdákhöz, két alapvető problémával találkozónának: a gazda tevékenységi körében ez a szolgáltatás nem szerepel, valamint ha találnak is „áthidaló” megoldást, a gazda ellenmotivált lesz akkor, ha ezen szolgáltatása veszélyezteti a mezőgazdasági létét melynek egyik jogi feltétele, hogy „éves értéke-

sítése nettó árbevételének több mint a fele a mező-, erdőgazdasági tevékenységből, illetve a kiegészítő tevékenységből származik”.

A szociális farm modellben a **társadalmi és a gazdasági kooperáció különböző szintű formái** jelennek meg. A modell két pillérre épül, egyrészt a mezőgazdasági tevékenységre, másrészt a támogató szolgálatra. Ezen a két pilléren keresztül kapcsolható össze a mezőgazdasági tevékenységet végzők (szociális farm fenntartók) személyi köre, illetőleg a kiegészítő tevékenységet végzők (szociális farm szolgáltatást igénybevevők) személyi köre. A szociális farm szolgáltatás nyújtók személyi körét két alapvető kategória szerint lehet meghatározni:

- **Szociális Farm-gazdaság:** olyan mezőgazdasági tevékenységet végző gazdálkodó szervezet, aki aktív tevékenység végzésére fogad hátrányos helyzetűeket és/vagy oktatási / nevelési célból fogad gyermekeket, tanulókat.
- **Szociális Farm-közösség,** olyan szociális szolgáltatók, akik (saját) hátrányos helyzetű célcsoportjukat bevonva maguk végeznek mezőgazdasági termelő / szolgáltató és értékesítő tevékenységet.

A **mezőgazdasági tevékenység** felfogható egyrészt *szűkebb értelemben*, mint őstermelés (új mezőgazdasági javak elosztására irányuló tevékenység), másrészt *tágabb értelemben* (termelés, forgalmazás, feldolgozás). A közös ismérv, hogy csak akkor mezőgazdasági a tevékenység, ha az illető saját üzemében állítja elő a termékét.

Jelenleg a mezőgazdálkodás szabályozási középpontja a mezőgazdasági gazdálkodókon van, azokon a személyeken, akik a földet használják tulajdonosként vagy különböző földhasználati jogcímek birtokosaként. A **mezőgazdasági, illetve kiegészítő tevékenység fogalmát** az agrár-alaptörvénynek tartott 2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról (földforgalmi törvény) a következőképpen definiálja:

- **mező-, erdőgazdasági tevékenység:** növénytermesztés, kertészet, állattartás, a méhanya nevelés, halászat, haltenyésztés, szaporítóanyag-termesztés, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, kiegészítő tevékenységgel vegyes gazdálkodás.
- **kiegészítő tevékenység:** falusi és agroturizmus, kézművesipari tevékenység, fűrészáru-feldolgozás, takarmány-előállítás, mezőgazdasági termékből élelmiszer előállítása, dohánypeldolgozás, bioüzemanyag-előállítás a mező-, erdőgazdasági tevékenység során keletkezett melléktermékek, növényi és állati eredetű hulladék hasznosítása, nem élelmiszer célú feldolgozása, valamint az ezekből a termékekből keletkezett termékek közvetlen termelői értékesítése, mezőgazdasági szolgáltatás, valamint a mezőgazdasági üzemhez tartozó termelési tényezők hasznosítása, értékesítése.

A 38/2014. (II. 24.) Korm. rendelet is e kettőt tekinti mezőgazdasági tevékenységnek. Az egyes tevékenységek osztályozását és tartalmi meghatározását generálisan a **TEÁOR** a Gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere tartalmazza. A fentiekől **eltérően határozza meg** a mezőgazdasági őstermelői tevékenységet az 1995. évi CXVII. **törvény a személyi jövedelemadóról** (SZJA Törvény), 6. számú melléklete. Az SZJA törvény 7. számú melléklete korábban meghatározta a mezőgazdasági tevékenységet, jelenlegi hatályos

állapotában azonban a mezőgazdasági tevékenység fogalmának meghatározásakor visszautal a földforgalmi törvény meghatározásaira. Az adójogi szabályozás körében kiemelt érdemel még a 2007. évi CXXVII. **törvény az általános forgalmi adóról**, amely 7. számú mellékletének I. része a mezőgazdasági termékek körét, II. része a mezőgazdasági szolgáltatások körét határozza meg. Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap társfinanszírozásában megvalósuló támogatások igénybevételének általános szabályairól szóló **23/2007. (IV. 17.) FVM rendelet ezektől is különbözően**, az EU-s vonatkozó jogszabályokból vezeti le a mezőgazdasági tevékenység fogalmát.

A szociális farm a multifunkcionális mezőgazdaság egy megnyilvánulási formája, mely az uniós Közös Agrárpolitika által is követendőnek tartott irányzat. E farmok esetén tehát szükséges a célnak megfelelő, szélesre tárt tevékenységi kört meghatározó (szociális farmszolgáltatás) definíciót alkalmaznunk. A multifunkcionális mezőgazdaság funkciói:

- gazdasági (alap és kiegészítő mezőgazdasági tevékenység)
- ökológiai (biogazdálkodás, környezettudatosság, cross compliance stb.)
- társadalmi (vidéki népességmegtartó erő fokozása, oktatás, képzés, szemléletformálás stb.)

A 2013. évi CXXII. törvény (földforgalmi törvény) jelenleg nem teszi lehetővé civil szervezetek, szociális szövetkezetek részére sem a földtulajdonlást, sem a földhasználatot. A szociális szövetkezet és civil szervezetek, valamint intézmények részére a földhasználati lehetőséget a szociális farmszolgáltatáshoz e törvényben nevesítve kell biztosítani, hogy az e szolgáltatást nyújtó szektor fejlődése lendületet vehessen. Általános megállapításként tehát leszögezhetjük, hogy a mezőgazdasági tevékenység fogalmának meghatározásakor a földforgalmi törvény rendelkezésiből kell kiindulnunk és elsődlegesen **módosítási javaslatot terjeszteni elő mezőgazdasági kiegészítő tevékenység meghatározásának kiegészítésére a szociális farm-szolgáltatások végzése tekintetében.** A módosítási javaslat megvalósítását nehezítő tényezőként kell mérlegelnünk azt, hogy a földforgalmi törvény sarkalatos (2/3-os) törvény.

Az Alaptörvény P) cikk (2) bekezdése a termőföldeket érintő jogi szabályozás területén három sarkalatos törvényt szabályoz: a termőföld és az erdők tulajdonjogának megszerzése, valamint hasznosítása (1) bekezdés szerinti célok eléréséhez szükséges korlátait és feltételeit, valamint az *integrált mezőgazdasági termelésszervezésre és a családi gazdaságokra*, továbbá más *mezőgazdasági üzemekre* vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. Ezek közül egyedül a földforgalmi törvény született meg.

A földhasználat jogát főszabály szerint földműves és mezőgazdasági termelőszervezet szerezheti meg. Tanya földhasználati jogosultságát pedig bárki megszerezheti. *Földhasználati jogot szerezhetnek még egyéb szervezetek is, speciális feltételek fennállása esetén.* A földhasználat jogát megszerezheti még az *erdőbirtokossági társulat* a tagjai tulajdonában és haszonélvezetében álló erdőnek minősülő földek esetén. Jogosult a földet használni kizárólag haszonbérlet jogcímén az *agrárágazathoz tartozó köznevelési feladatot ellátó intézmény*, valamint az *agrárágazat-*

hoz tartozó felsőoktatási intézmény az alapító okiratában vagy jogszabályban meghatározott, oktatási vagy tudományos kutatási alapfeladatát szolgáló föld esetén, a bevett egyház vagy annak belső egyházi jogi személye oktatási, szociális, vagy gazdasági tevékenység végzése céljából.

A 38/2014. (II. 24.) Korm. rendelet a földművesekről, a mezőgazdasági termelőszervezetekről, valamint a mezőgazdasági üzemközpontokról vezetett nyilvántartás részletes szabályairól szóló jogszabály szerint a mezőgazdasági termelőszervezetek nyilvántartásba vételének feltétele, hogy a megelőző öt évből legalább három évben **nettó árbevételének több mint a fele a mezőgazdasági tevékenysége folytatásából származott.**

Ha a mezőgazdasági tevékenységi kör fogalmába beemelik a szociális farmgazdálkodást, akkor lehetőség mutatkozik a szociális farmnak mezőgazdasági termelőszerkezeti státusz megszerzésére (természetesen a további feltételek fennállása esetén).

Nem egy új szervezeti forma kialakításáról van szó, hanem egy összetett (mező)gazdálkodási forma számára szükséges megteremteni a működés jogi kereteit. Ebben a tevékenységi formában megjelenik az ökológiai elem, az ökonómiai elem, illetőleg a társadalmi felelősségvállalási elem is egyben. Ez jelenti a szociális farm-szolgáltatás rendszerét. Ezt a tevékenységi elemet kell megjeleníteni a mezőgazdasági tevékenységek körében, ha és amennyiben a szolgáltatást nyújtók oldaláról közelítünk. **Álláspontunk szerint ez a meglévő jogi szabályanyag módosításával biztosítható.** További lépésként azonban szükséges a szociális farmokkal kapcsolatos részletes szabályozási pontok kialakítása, új jogszabályok megalkotásával vagy megalkotása során.

Ha és amennyiben készül mezőgazdasági üzemtörvény, célszerű ennek keretei között szabályozni a szociális farmok helyzetét és jogi státuszát. Amennyiben erre nem kerül sor, abban az esetben **külön szociális farmtörvény** létrehozását kellene sürgetni és elérni. Ez jogi szempontból azt jelentené, hogy speciális szabályozás alakítható ki, amellyel bizonyos jogszabályi rendelkezéseket felülírhatnánk. A külön törvényi rendelkezés bevezetését az is indokolja, hogy a szociális farm tekintetében speciális helyzetben vannak a szolgáltatást nyújtók és igénybevevők köre.

Akár az üzemtörvényben, akár külön törvényben kerülne szabályozásra a szociális farm az alábbi kérdésekre célszerű fókuszálni:

- fogalom,
- tevékenységi kör és a szolgáltatás jellege,
- szolgáltatást igénybevevők és nyújtók személyi köre,
- jogviszony meghatározása egyrészt a foglalkoztatásra irányuló jogviszony tekintetében, másrészt az intézmények közötti jogviszony tekintetében,
- tevékenység végzéséhez kapcsolódó szabályok (engedély, állami elismerés),
- további lehetőségek (földrajzi árujelzők használata, védjegyek, ökológiai gazdálkodásra utaló jelölések használata).

- **A szociális farm önkéntest akkor fogadhat, ha a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény szerinti fogadó szervezet lehet.** Abban az esetben, ha a szociális farmot működtető nem esik a fogadó szervezetek körébe, akkor a feleknek olyan megállapodása szükséges, hogy a tevékenységet más jogviszony keretében végzik, így különösen polgári jogi jogviszonyban, vagy vallási közösség tagjaként. A szociális farm emellett lehet külső helyszíne is valamely fogadó szervezet által közvetített önkéntes tevékenységnek.

A jogi szabályozás a kis- és közepes méretű termelők működése, feldolgozása, értékesítése elé számos létszerűtlen akadályt állít. A szociális farmokat működtetők ma lépten-nyomon beleütköznek ezekbe. A jogi rendszer akadálymentesítésére van szükség több területen. Annak érdekében, hogy a kisléptékű termelés (ezen belül a szociális farmok ügye is) lendületet vehessen hazánkban, több kapcsolódó jogszabály módosítására is javaslatot teszünk.

- **1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról**

A mezőgazdasági őstermelői tevékenységekről szóló 6. számú melléklet 'II. Mezőgazdasági őstermelői termékek és tevékenységek' pontja kiegészítendő többek között az állati alapanyagból előállított kézműves és használati tárgyakkal, a gombával, illetve a szociális farm szolgáltatással.

- **2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról**

Az ÁFA tv. mezőgazdasági tevékenység definíciója (a 198. § /1/) tegye lehetővé a bérfeldolgozást, és a kistermelői részelőállítás folyamatot, melyet az 52/2010 FVM r., azaz a kistermelői rendelet is nevesít.

- **48/2013. (XI. 15.) NGM rendelet (pénztárgép)**

Fontos lenne a pénztárgép kötelezettség eltörlése, egységes kezelése a multifunkciós mezőgazdasági tevékenységekre. Ezért javasoljuk, hogy a rendelet szerinti pénztárgép kötelezettséget szüntessék meg a kiegészítő mezőgazdasági tevékenységekre is.

- **52/2010 FVM rendelet, illetve 64/2007. (VII. 23.) FVM-EüM együttes rendeletet**

A könnyített higiéniai feltételeket ne kössék jogi formához. A szociális szövetkezet, vagy az autista majorság, szociális farm is végezhesen uniós szinten is elismert marginális termék előállítói tevékenységet, könnyített higiénia feltételekkel.

- Egyéb adó, TB és más, a területet érintő jogszabályok

- **Az őstermelői adózáshoz és járulék fizetéshez hasonló kedvező mezőgazdasági adózással adózhasson a multifunkciós gazdaság.**

- **Az őstermelői adózás és járulék fizetés differenciálással együttes kiszélesítése szükséges** egyedi adójogi alapon, hogy a földalapú támogatással a több ezer hektáros birtokméretű termelők, álőstermelők visszaélései megszűnhessenek.

- **A multifunkciós mezőgazdasági termékek, szolgáltatások, szociális farm termékeinek áfa tartalma** ne legyen több, mint 5-10 %.

- **A TAO törvényben, és az illeték fizetéseknél** kivételként legyen megnevezve, ha egy civil szervezet árbevétele 10% felett szociális, közhasznú tevékenységből szerzi bevételét, vagy részükre a 10% **nyereség** legyen megfogalmazva.

- **A TEÁOR és az Önálló vállalkozók tevékenységi jegyzékéről** szóló 36/2011. (XII. 23.) KIM rendeletben (9499 - Mns egyéb közösségi, társadalmi tevékenység) a szakág tevékenységi felsorolás egészüljön ki a '**szociális farm szolgáltatást nyújtók**' beemelésével.

10. Támogatási lehetőségek

A támogatott foglalkoztatás kedvezményezettjei a munkavállalók. Ez magában foglalja a fogyatékossgal élő emberek munkavállalásához, munkavégzéshez szükséges személyi segítségnyújtás finanszírozását, illetve a munkahelyek megfelelő fizikai átalakításának költségeit. A személyes támogatás fokozatosan csökken, azzal arányosan, ahogyan a fogyatékossgal élő ember képessé válik az önálló munkavégzésre. A támogatás célja, hogy a foglalkoztatás a nyílt munkaerőpiacon történjen. A támogatott foglalkoztatás lehetővé teszi a súlyos fogyatékossgal élő emberek számára is, hogy sikeresen dolgozzanak nem fogyatékos kollégáik között. Az Európai Unióban a védett foglalkoztatás többféle formában jelenhet meg (például más résztvevőkhöz viszonyítva előírhatják a fogyatékossgal élő emberek minimális arányszámát) és céljai is különbözőek lehetnek (lehetséges, de nem szükségszerű cél az integrálás a nyílt munkaerőpiacra). A védett foglalkoztatás versenynek nem kitett környezetben valósul meg, és elsősorban olyan fogyatékossgal élő emberek számára biztosítják, akik nem juthatnak be a nyílt munkaerőpiacra.

A szakterület kulcsfontosságú jogszabálya a Bizottság 651/2014/EU rendelete (2014. június 17.), az ún általános csoportmentességi rendelet. Célja, hogy meghatározza azokat a támogatási területeket, ahol a vonatkozó keretszabályokat betartva a tagállamok a Bizottság előzetes jóváhagyása nélkül is jogosultak állami támogatás nyújtására. Az Európai Bizottság 2014. május 21-én fogadta el az új általános csoportmentességi rendeletet. A rendeletben meghatározott területek közé tartozik és így támogatható a *hátrányos helyzetű munkavállaló, a megváltozott munkaképességű munkavállaló és a súlyosan hátrányos helyzetű munkavállaló is.* A támogatást akkor lehet mentesíteni az előzetes bejelentési kötelezettség alól, ha valószínűsíthető, hogy segíti e munkavállalói csoportok munkaerőpiacra történő belépését, újbóli bekerülését, illetve a munkaerőpiacon maradását. Pontosán lehatárolt az elszámolható költségek köre is. A szociális farmokon folytatott tevékenység, amennyiben a meghatározott körbe tartozó személyekkel folytatott tevékenységeket érinti, jogosult lehet a foglalkoztatási támogatásokra.

Magyarországon, 2010-ben a Kormány jelentősen átalakította a központi államigazgatás rendszerét. A foglalkozási rehabilitáció rendszere is átalakult. A rehabilitációs hozzájárulás mellett új elemként megjelent a rehabilitációs kártya, az akkreditált foglalkoztatásban bevezetésre került a tartós támogatással történő foglalkoztatás és a tranzitfoglalkoztatás, eredeti formájában folytatódott a szociális foglalkoztatás, és fejlesztés történt az alternatív munkaerőpiaci szolgáltatások terén is. 2012-től folyamatosan növekedett a támogatott foglalkoztatásban résztvevők létszáma, annak ellenére, hogy a foglalkoztatásra szánt források összességükben nem bővültek.

A Magyarországon jelenleg működő támogatási rendszer egyik eleme a **rehabilitációs hozzájárulás**, amely általános támogatási eszköz szinte egész Európában. Bár ez egy hatékony eszköz, vannak olyan fejlett országok, amelyek a kivezetésén gondolkoznak, mert már nincs szükség rá. Magyarországon a munkaadó akkor fizet rehabilitációs hozzájárulást, ha a fog-

lalkoztatottainak száma 25 főnél több. Fizetési kötelezettsége annak a munkaadónak van, aki az összlétszám 5 százalékánál kevesebb megváltozott munkaképességű személyt foglalkoztat. A rehabilitációs hozzájárulás összegét 2009-ben jelentősen megemelték: az addigi 177 ezer forint helyett 964 400 forintot kellett fizetni az érintett munkaadónak évente. Ez jelentősen, egyes területeken akár tízszeresére is növelte az érdeklődést az egészségkárosodott munkavállalók iránt. A legtöbben azonban „büntetőadóként” könyvelték el a rehabilitációs hozzájárulás összegének emelését és ez a fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű emberekhez való viszonyulásnak nem tett jót. A rehabilitációs hozzájárulás összegének emelése nem járt együtt más, a fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű emberek érdekében hozott összehangolt intézkedésekkel, mégis megmozdította a foglalkoztatási helyzetet, határozottan emelkedett a foglalkoztatási szándékot megfogalmazók száma.

Új támogatási formaként jelent meg a **rehabilitációs kártya**, melyet az egészségkárosodott személy részére a nemzeti adóhatóság állít ki. A foglalkozási rehabilitációban, a támogatott foglalkoztatásban résztvevő megváltozott munkaképességű emberek száma 2011-től 2015-ig közel kétszeresére nőtt. Jelenleg több, mint 80 ezer fő áll munkaviszonyban. Ennek növekedésnek az egyik legfontosabb eleme a 2012-ben bevezetett rehabilitációs kártya. A rehabilitációs kártya az egészségkárosodott személy foglalkoztatásának teljes időtartamára teljes munkáltatói járulékmentességet biztosít legfeljebb a minimálbér kétszeresének 27 százalékáig. A rehabilitációs kártya sikerének kulcsa, hogy nagyon egyszerűen alkalmazható, minimális bürokratikus elem kapcsolódik hozzá. **A sikeres példa alapján javasolt, hogy a szociális farm működése is hasonló módon kerüljön támogatásra.**

A szociális foglalkoztatás nem csak a fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű emberek foglalkozási rehabilitációját tette lehetővé. A szenvedélybetegség, vagy a hajléktalanság kezelésében is megjelent ez a foglalkoztatási forma. Szociális foglalkoztatási támogatást igénybe vehetnek az ezt közvetlenül végző szociális intézmények (bármely fenntartótípus), illetve külső foglalkoztatón keresztül működtető szociális intézmények (bármely fenntartótípus). A szociális foglalkoztatás munka-rehabilitációs és fejlesztő-felkészítő formája változatlan formában működik 2010 óta. Ez azt is jelenti, hogy sem forrásbővülés, sem létszámbővülés vagy csökkenés nem történt ez alatt az idő alatt.

A foglalkozási rehabilitációban az akkreditációs rendszert 2006-ban vezették be, melyet az akkreditációs tanúsítvánnyal rendelkező munkáltatók vehetnek igénybe bér- és többletköltség elszámolásra. Különböző mértékű támogatásra jogosultak a gazdasági társaságok, illetve a civil szervezetek. Az akkreditációs rendszer jelentős átalakítása, továbbfejlesztése történt 2012-ben. A megváltozott munkaképességű munkavállalók **akkreditált foglalkoztatása** két foglalkoztatási formát tartalmaz, a tranzitfoglalkoztatást és a tartós foglalkoztatást. A **tranzit foglalkoztatás** célja a rehabilitálható munkavállaló védett körülmények között történő felkészítése a nyílt munkaerőpiacon való folyamatos foglalkoztatásra – azoknál, akiknél ez lehetséges. Azoknál, akiknél nincs esély a nyílt munkaerőpiaci foglalkoztatásra mód van a **tartós foglalkoztatásra**, melynek célja a megváltozott munkaképességű munkavállaló munkakészségének, egészségi állapotának, testi és szellemi képességeinek védett körülmények között,

munkaviszony keretében történő megőrzése, fejlesztése. A tranzitfoglalkoztatás maximum 3 év lehet, amely alatt tapasztalatszerzésre, képzésre kerülhet sor, valamint munkapróbán vehet részt az érintett. A tranzitfoglalkoztatást követően a foglalkoztatott a nyílt munkaerőpiacon helyezkedik el.

A szociális szolgáltatások után járó központi költségvetésről szóló törvényben biztosított támogatások tartalmazzák az egyes szociális szolgáltatások működtetési költségeihez történő állami hozzájárulást. A költségvetési támogatások meghatározása szempontjából jelentősége van annak, hogy az adott alap vagy szakosított feladat ellátására *mely fenntartó köteles*, illetve *mely fenntartó jogosult azt önként vállalt feladatként*, jogszabályban meghatározott *finanszírozással ellátni*. A támogatások mértékét befolyásolja, hogy az adott szolgáltatást a fenntartó *mely ellátotti csoport számára* nyújtja. A költségvetési támogatások mértékét az is befolyásolja, hogy *mely fenntartótípus nyújtja* az adott szociális ellátást. A fenntartók típusai:

- **az állam** fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF),
- **a helyi önkormányzat** (illetve a helyi önkormányzatok társulása),
- **nem állami szociális fenntartók** az egyházi jogi személy, a civil szervezet (alapítvány, egyesület), a közalapítvány, nemzetiségi önkormányzat, gazdasági társaság, és a humán szolgáltatást alaptevékenységként végző egyéni vállalkozó.

A személyes gondoskodás magában foglalja a szociális alapszolgáltatásokat és a szakosított ellátásokat:

- **Szociális alapszolgáltatások.** Segítséget nyújtanak a szociálisan rászorulóknak részére saját otthonukban és lakóközösségükben önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi állapotukból, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáik megoldásában. A támogató szolgáltatás, illetve a nappali ellátás igénybe vehető jogcímei lehetnek a szociális farmok számára. A fogyatékos személyek ellátása szempontjából a támogató szolgáltatás és a nappali ellátás alapszolgáltatások bírnak a legnagyobb jelentőséggel.
- **A személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások.** Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt a rászorult személyekről az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában kell gondozni. A fogyatékosággal élő személyek ellátása szempontjából mindegyik szakosított ellátási forma adekvát.

A megváltozott munkaképességű személyek elhelyezkedését – az állami szervezetek mellett – az úgynevezett alternatív munkaerőpiaci szolgáltató szervezetek is támogatják. A RÉV projekt keretében 53 alternatív munkaerőpiaci szolgáltató szervezet 74 telephelyen nyújt térítésmentes szolgáltatást. Létrejött az Országos Munkaerőpiaci Szolgáltató és Szakmai Támogató Hálózat, valamint az Országos Módszertani Központ. Ez a hálózatszerű működés megteremtette az információk, a szakmai tapasztalatok, a jó és rossz gyakorlatok megismerésének lehetőségét.

Az állami támogatásokon kívül a gazdasági, illetve a civil szféra is segítheti a szociális célú foglalkoztatást. Elsősorban a nagyvállalatok körében jelent meg és terjed a **vállalati társadalmi felelősségvállalás** az úgynevezett Corporate Social Responsibility (CSR). A CSR kultúra má-

ra már szakított az egyszerű adományozási programokkal és inkább az olyan programokat részesítik előnyben, ahol az innováció mellett, a céges önkéntes munka és a hosszú távú értékteremtés is megjelenik. A szociális farmok támogatása ilyen terület lehet.

A 2014. január 1. és 2020. december 31. közötti időszak uniós fejlesztési forrásaival kapcsolatos keretdokumentum a Partnerségi Megállapodás (PM), mely a Magyarországra érkező uniós fejlesztési források eredményes és hatékony felhasználásának feltételeit tartalmazza. A Partnerségi Megállapodásban kijelölt fejlesztési irányok részleteit operatív programok fogják rögzíteni: a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásaira épülő ágazati és területi operatív programok (OP-k), az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap forrásainak felhasználását meghatározó vidékfejlesztési program, az Európai Tengerügyi és Halászati Alap operatív programja. **A szociális farmok létesítéséhez, működtetéséhez a következő programokon belül, a felsorolt intézkedések keretében várhatóak pályázati kiírások.**

- **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)**
 - 1. prioritás: Infrastrukturális beruházások a társadalmi befogadás területén
 - 2. prioritás: Befogadó társadalom
 - 5. prioritás: Jó Állam
 - 6. Helyi stratégiák végrehajtása, társadalmi innováció és transznacionális együttműködés
- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP)**
 - 1. prioritás: Vállalkozások versenyképességének javítása és foglalkoztatásának ösztönzése
 - 5. prioritás: Foglalkoztatás ösztönzése és a vállalati alkalmazkodóképesség fejlesztése
- **Területi és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)**
 - önkormányzati vagy önkormányzati többségi tulajdonú vállalkozói infrastruktúra fejlesztése és az önkormányzat által szervezett helyi gazdaságfejlesztési kezdeményezések
- **Vidékfejlesztési Program (VP)**
 - M06 19 cikk A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése
 - M07 20. cikk Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben
 - M16 35. cikk Együttműködés
 - M19 35 cikk LEADER

A VP M07 20. cikk - 16.9.1. Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság alintézkedése ideális forráslehetőség lehet szociális farmok számára.

11. Jövőkép és hálózati együttműködés

A szociális farm számára kedvező jogszabályi környezet létrehozásának elsődleges célja egy új gazdaságnövelő eszközrendszer kialakítása, mely tevékenységbővítéssel egyaránt kedvez a meglévő gazdálkodóknak, valamint a hátrányos helyzetű célcsoportokat segítő, őket ellátó

egyéb társadalmi alaptevékenységet végző, de gazdálkodást tervező szervezeteknek. **Célunk a vidéki környezet vonzóvá tétele, a passzív ellátásban lévő hátrányos helyzetűek bevonása és az aktív, munkaalapú jövőkép széles körű elterjesztése is.** Társadalmi szempontból a rehabilitációs cél mellett kiemelkedik a közösség önfenntartó képességének fejlesztése és a magyar társadalmi innovációs képesség kibontakozása. A szociális farmok koncepciójának beemelése a hazai szakmapolitikákba közvetlen pozitív hatást fejthet ki a nemzetgazdasági-, szociális-, vidékfejlesztési-, foglalkoztatási-, egészségügyi-, rehabilitációs- és társadalmi területeken egyaránt. **A szociális farmok számának bővülése, fejlesztésük a következő eredményeket hozhatja jövőképünk szerint:**

- Nő a vidék megtartó ereje.
- Nő a gazdák megbecsülése.
- A hátrányos helyzetűek életminősége nő.
- A munkanélküliség csökken, a szociális farmok országos kiterjesztése akár több ezer fős nagyságrendben is generálhat munkahelyteremtést.
- Jelentősen fejlődik a szociális, illetve zöld gazdaság.
- Bővülnek a szociális, gyermekvédelmi és egészségügyi szolgáltatók, intézményfenntartók rehabilitációt és foglalkoztatást biztosító lehetőségei.
- A környezeti szempontok érvényesülése számos területen erősödik, nő a hazai termékek megbecsülése.
- A természet iránti elkötelezettség szélesedik.
- Jelentősen fejlődik a társadalmi integráció a gyakorlatban.

Reményeink szerint, néhány éven belül akár ezer szociális farmról számolhatunk be (hasonlóan számos külföldi expanziós folyamat eredményéhez).

A cél eléréséhez – a jogi javaslatokon túlmenően az alábbi javaslatokat tesszük:

- **Szociális farm „startup” támogatás**
A szociális farmok potenciális fenntartói (gazdák és segítő szervezetek) számára, a tevékenységek elindításához és működtetéshez, a jogi feltételeken túl modellkísérleti pályázatok formájában lehetne támogatásokat biztosítani.
- **Jó példák bemutatásának intézményesítése**
Olyan méltányos rendszer kidolgozása, mely a mintaértékű szociális farmokon ellentételezi a látogatók és érdeklődők fogadásának és tájékoztatásának többletterheit, ezzel gyakorlati tudástranszfert valósít meg.
- **A szociális farmok együttműködése**
 - A döntéshozók/ minisztériumok, a hátrányos helyzetű társadalmi célcsoportokat segítő szervezetek és a gazdálkodók közötti együttműködés biztosításának érdekében tervezzük létrehozni a **Magyar Szociális Farm Szövetséget**.

- Terveink szerint elsődleges **célja a szociális farmok hálózatának működtetése és fejlesztése**, valamint a hazai szociális farmok **ügyének képviselése** lesz.
- A szociális farmok létrehozásához és működtetéséhez intenzív, gyakorlatorientált **képzésekre** van szükség. A képzések szervezésének gesztori szerepére kiválóan alkalmas lehet a Magyar Szociális Farm Szövetség.
- A szociális farmok nyilvánosságának biztosításának egyik alapfeltételeként a **www.szocialisfarm.hu honlapot** tervezzük használni a leendő Magyar Szociális Farmszövetség működtetésében. A szövetség, melynek tagjai elsősorban maguk a szociális farmok működtetői, határozzák majd meg a társadalmi kommunikáció gyakorlati megvalósítását.
- A Magyar Szociális Farm Szövetség koordinálhatja az **együttműködést a szakpolitikával, minisztériumokkal**.

www.szocialisfarm.hu

Kontakt:

- Szimbiózis Alapítvány – 3527 Miskolc, Augusztus 20 u. 12.
tel/ fax : + 46 / 357-637 , e-mail: szimbiozis@szimbiozis.net
- Jakubinyi László
e-mail: jakubinyi@szimbiozis.net
mobil: + 30/ 681-4482

Jelen munkaanyag az

támogatásával jött létre.